

Semiramis Yağcıoğlu
Dokuz Eylül Üniversitesi

Giriş

Hangi metinsel ve söylemsel öğelerin ve düzeylerin ideolojinin taşıyıcısı olabileceği sorusu, söylemi bir toplumsal etkinlik ve ideolojilerin çatışma alanı olarak ele alan **Eleştirel Söylem Çözümlemesi** yaklaşımının başlıca konusudur (Fairclough 1992) Genelde anlamların, özellikle sözcük anlamlarının, ideolojilerin konuşlandığı alanlar olduğu ileri sürülmüştür. Sözcük anlamlarının önemi yadsınmamakla birlikte **önsayıtı** (presupposition), **eğretileme** (metaphor) ve **bağdaşıklık** (coherence) gibi anlamın diğer görünüşlerinin de dil ve ideoloji arasındaki bağların kurulmasındaki işlevlerinin araştırılması gerektiği vurgulanmaktadır. Metin **bağdaşıklığının** okuyucuların belli bir ideolojinin öznelere haline getirilmelerinde önemli işlevleri olduğu ileri sürülmektedir (Fairclough 1992:89).

Bağdaşıklık, İdeoloji ve Özne Konumları

Bağdaşıklık metnin bir özelliği olarak çeşitli araştırmacılar tarafından (de Beaugrande ve Dressler 1981; Brown ve Yule 1983) ele alınmış olmasına rağmen bu görüş artık kabul görmemektedir. Bağdaşıklığı, okuyucunun metin hakkında yaptığı değerlendirmelerin / yorumların bir parçası olarak ele almanın daha yerinde olacağı görüşü giderek güçlenmektedir (Hoey 1991; Fairclough 1992). Bağdaşık bir metin, biçimsel belirticilerin, yani bağdaşıklık ilişkilerini sağlayan öğelerin metinde oldukça az sayıda bulunmaları halinde bile, tümceler ve veya daha büyük metin parçalarının anlamlı biçimde bir konu veya ana izlek çerçevesinde birbirine bağlandığı, "bütünlüğü" olan bir metin olarak tanımlanabilir. Ancak bu noktada göz ardı edilmemesi gereken önemli konu, bir metnin 'anlamlı' olabilmesi için, her şeyden önce bu anlam ilişkilerini, biçimsel belirticilerin yokluğunda bile, kurabilecek birine, yani okuyucuya gereksinimi vardır. Başka bir deyişle, metinler kurdukları anlam bağlarıyla, bu anlam bağları arasındaki ilişkileri kurabilecek, çıkarımlar yapabilecek ve sonuç olarak bağdaşık bir yorum üretebilecek okuyucular için konumlar sunarlar. Bu bağlar ve çıkarımlar ideolojik bir niteliği olan sayılılara yaslanabilirler. Örneğin, '[Ayşe] Pazartesi günü işini bırakacak. Çocuk bekliyor' tümceleri arasındaki anlam ilişkisi kadınların çocuk beklemediklerinde işi bırakmalarının 'doğal' olduğu sayılısına dayanmaktadır. Yorumlayıcılar, bu bağları otomatik olarak kurdukları ölçüde metinlerin sundukları konumları benimseyip metinde sunulan ideolojinin öznesi olmayı sürdürürler. Bu da metinlerin okuyucularını fiziksel dünyayı, toplumsal ilişkileri ve toplumsal kimlikleri belli anlamlama (signification) düzenekleri içinde sundukları ideolojilerinin bir parçası haline getirme süreci olarak görülebilir. Ancak bu bağları 'doğal' kabul eden

okuyucular olduğu kadar bu ilişkilerin 'doğalmış gibi' sunulmasına direnç gsteren okuyucu/yorumcuların varlığını da g"z ardı etmemek gerekmektedir (Fairclough 1992).

İdeoloji, Bağlaşıklık ve Eşdizimsel "r"nt"leme

Bağlaşıklığın b"y"k "l"ç"de metinde b"t"nl"k sağlayan d"zeneklerin başarıyla kullanılmasıyla ilgili olduğu ileri s"r"lmektedir (Bamberg 1983; Tierney ve Mosenthal 1983). Bamberg "rettikleri s"ylemde bağlaşıklık sağlama konusunda başarısız olan metin "reticilerinde "ç ortak "zellik saptamıştır. Bu kusurların birincisi s"ylemin belli bir metinsel d"zenden yoksun oluşu; ikincisi bağlam oluşturmada yetersizlik; "ç"nc"s" ise s"ylem konusunun belirsizliğidir.

G"n"m"zde yapılan "alışmalardan elde edilen bulgular, metinlerde b"t"nl"k yaratan bir d"zenek olarak s"z"c"sel bağlaşıklığın metindeki t"mcelerin sıralanması ve bağlam oluşturma a"ısından "nemli işlevler y"klendiğini gstermektedir (Halliday ve Hasan 1976; Ventola 1987). Ancak y"zeyssel bağlaşıklık belirticilerini metnin nesnel "zellikleri olarak ele almanın yanıltıcı olabileceği d"ř"n"lmektedir. Bağlaşıklık belirticilerinin de, metinler hakkında bağlaşık yorumlar "retme s"reci esnasında okuyucular tarafından yorumlanmaları gerekmektedir. "rneğin, bir metinde hangi **eşdizimsel** (collocational) ilişkilerin kurulabileceği, bu ilişkileri hangi okuyucuların kurabileceği ve anlamlandırabileceği sorusundan ayrı olarak d"ř"n"lemez. Bu a"ıdan bakıldığında metin "reticilerinin etkin bir bi"imde ger"ekliğin belli bir a"ıdan sunumu i"in eşdizimsel "r"nt"leme d"zeneklerinden yararlanabileceği d"ř"n"lebilir, "nk" her dil kullanımı, mutlaka toplumsal anlamlar arasından yapılan ve d"zenlilik sergileyen se"imlerden oluşmaktadır. Eşdizimsel s"z"c"uklerin arasında kullandıkları metnin konusuyla bağlaştırmalarının dışında herhangi bir dizgesel ilişki olmamasına rağmen (Stotsky 1983:436) bu ilişkileri 'doğal' ve 'sağ duyunun' gereği olarak kabul edebilecek okuyucular i"in bu metinler 'bağlaşık' olarak nitelendirilecek ve kendileri de bu ilişkilerin oluşturduğu değerler b"t"n" i"inde konumlandırılacaklardır. Dolayısıyla bağlaşıklık ilişkilerinin ve "zellikle eşdizimsel bağlaşıklığın dinamik bir olgu olarak ele alınması zorunluluğu ortaya çıkmaktadır (Fairclough 1992: 177). Ancak "zneler ideolojik olarak konumlandırılmalarına rağmen "eşitli s"ylemsel pratikler ve ideolojiler arasında kendilerine "zg" bağlar kurarak daha yaratıcı olarak davranabilirler. Bireyler farklı ve "elişen ideolojiler tarafından farklı y"nlere doğru "ekildiklerinde belli bir ideolojinin değerler dizgesini anlamlama olasılıkları olan eşdizimsel s"z"c"ukleri bir arada kullanma konusunda saptmalar g"sterebilirler ve bu "r"nt"lemeyi 'doğalmış' gibi sunmada g"çl"klere d"şebilirler. "elişen ideolojiler tarafında farklı ideolojik konumlara doğru "ekiştirilen bireyin durumu deneyimsel olarak karmaşa, kararsızlık ve "eşitli uzlanımların sorunsallaştırılması bi"iminde a"ığa "ıkabilir. Bu t"r kararsızlık durumları metinlerde izler bırakırken okuyucu/yorumcular da kendilerine

sunulan özne konumlarından hangisini seçecekleri konusunda belirsizlikler yaşayabilirler ve bu durumun bir sonucu olarak okumakta oldukları metni 'bağdaşık' bir metin olmaktan çok 'kaypak' ve 'belirsiz' bir metin olarak değerlendirebilirler (Fairclough 1992: 96).

Amaç

Eşdizimsel örüntülemenin metinsel düzenlemeyi, bağlam oluşturmayı ve metinsel tutarlılığı sağlamakta önemli işlevler gördüğü ve böylece söylem boyunca söylem konusunun canlı tutulmasına katkıda bulunduğu ileri sürülmektedir (Phillips 1985; aktaran Hoey 1991; Yağcıoğlu 1997). Hoey bir metin içinde yer alan tümceler arasında kurulan sözcüksel bağların güçlülük derecesine göre, bazı tümcelerin konu belirleyici olarak işlev gördüklerine, bazı tümcelerin ise konu bütünlüğüne daha az katkıda bulunduğuna işaret etmektedir (1991:13). Tümceleri birbirleriyle sözcüksel yineleme yoluyla bağlantı kuran bilgi paketleri olarak ele alan Hoey, bilgi akışının sürdürülmesine katkıda bulunan tümceleri **asal** (central), sözcüksel bağları diğer tümcelere oranla zayıf olan, dolayısıyla bilgi akışıyla doğrudan bağlantısı olmayan tümceleri değerleri düşük, **artık** ya da **yanal** (marginal) tümceler olarak değerlendirmektedir. Bu çalışmaları dayanak olarak alan bu araştırma birbirine bağlı olan iki soruya yanıt arayacaktır. **1.** Metinlerde ideolojinin taşıyıcısı olduğu düşünülen eşdizimsel örüntülemenin çeitli günlük gazetelerin köşe yazarlarının *sürekli aydınlık için bir dakika karanlık* eylemi çerçevesinde eşdizimsel örüntüleme aracılığıyla ne tür bir dünya görüşünü, yani ideolojiyi doğallaştırdıkları ve dolayısıyla hangi okuyucu konumlarını sunduklarının saptanması. **2.** Bağdaşıklıkta yoksun olduğu düşünülen köşe yazılarında ise bu durumun eşdizimsel örüntüleme düzeyinde de ortaya çıkabilen bir parçalanmadan kaynaklanıp kaynaklanmadığının araştırılması.

Veri Tabanı

Bu çalışmada, Türkiye'de *sürekli aydınlık için bir dakika karanlık eyleminin* yapıldığı dönemde, Cumhuriyet, Demokrasi, Zaman, Akit, Türkiye, Yeni Yüzyıl, Hürriyet ve Sabah olmak üzere 8 günlük gazetede, söz konusu eylemle ilgili köşe yazıları içinde, her gazete için tesadüfi örneklem yoluyla seçilen üçer metin, yani toplam 24 metin çözümlenmiştir.

Araştırma Yöntemi

Bu çalışmada, köşe yazıları, Osgood (1959) tarafından geliştirilen Bağlantı/İlişki çözümleme yöntemiyle çözümlenmiştir (Bkz. Bilgin 1995). Bu çözümleme yöntemiyle çözümlenen iletinin tek tek öğeleri yerine, öğeler arası ilişkileri incelemek mümkündür. Bu yöntemle neyin kaç kez görüldüğü değil, neyin neyle beraber görüldüğü hesaplanmaya çalışılır. Burada amaç çeşitli metin öğelerinin Hangi ilişki yapısı içinde bulunduğunu saptamaktır. Bağlantı/ilişki yöntemi, bir

metindeki sözcükler arasındaki ilişkinin, metin üreticisinin zihnindeki ilişkiyi yansıttığı sayılıısına dayanır.

Bağlantı/İlişki çözümlemesinin uygulamasında, önce metinlerdeki anahtar kavramlar saptandı. Daha sonra bu anahtar-kavramların her tümede bulunup bulunmadığı belirlendi ve böylece birlikte-görölme sıklıkları hesaplandı. Daha sonra örnekleme oluşturan gazete köşe yazıları için saptanan eşdizimsel bağlaşıklık ilişkilerinin gücü ölçüt alınarak, metinlerde eşdizimsel örüntülerin yinelendiği tümceler asal olarak tanımlandı. Bu tümcelerin birbiri ardı sıra dizilmelerinden oluşan kısaltılmış metinlerin bağdaşıklık özelliğine sahip olup olmadığı araştırıldı (bkz. Yağcıoğlu 1997).

Çözümlenmeler

Dil ve ideoloji ilişkisi bağlamında, veri tabanını oluşturan metinlerde olası birçok düzenleme arasında belli sözcüklerin sistematik bir biçimde bir arada kullanılmalarının bir işlevi olarak eşdizimsel örüntülemenin yazarların temsil ettikleri kurumun ya da toplumsal grubun ideolojisinin kurgulanmasında oynadığı rol, bağlantı/ilişki çözümlenmesi yaklaşımıyla saptanmıştır. Temsil ettikleri ideoloji ve bu ideolojinin sunduğu özne konuları konusunda kuşkusuz olmayan yazarların köşe yazılarının büyük ölçüde **bağdaşık** bir yapı sergiledikleri görölmüştür. Buna karşılık, **Bağdaşıklık** konusunda sorunları olduğu düşünölen metinlerde bu sorunun büyük ölçüde eşdimzimsel örüntüde ortaya çıkan sistematik kaymalardan kaynaklandığı saptanmıştır. Zaman zaman aynı metinde aynı anda varolan iki farklı eşdizimsel örüntülemenin iç içe geöen bir biçimde kullanıldığı görölmüştür. Burada, söz konusu durumun dil ve ideoloji bağlamında neler ifade edebileceğini "Karartma Eylemine Hem Karşıyım Hem Yandaş" başlıklı köşe yazısı yardımıyla tartışacağız. Bu köşe yazısı 24 Şubat 1997 tarihli AKİT Gazetesi'nde dördüncü sayfada Atilla Özdür imzasıyla yayımlanmıştır.

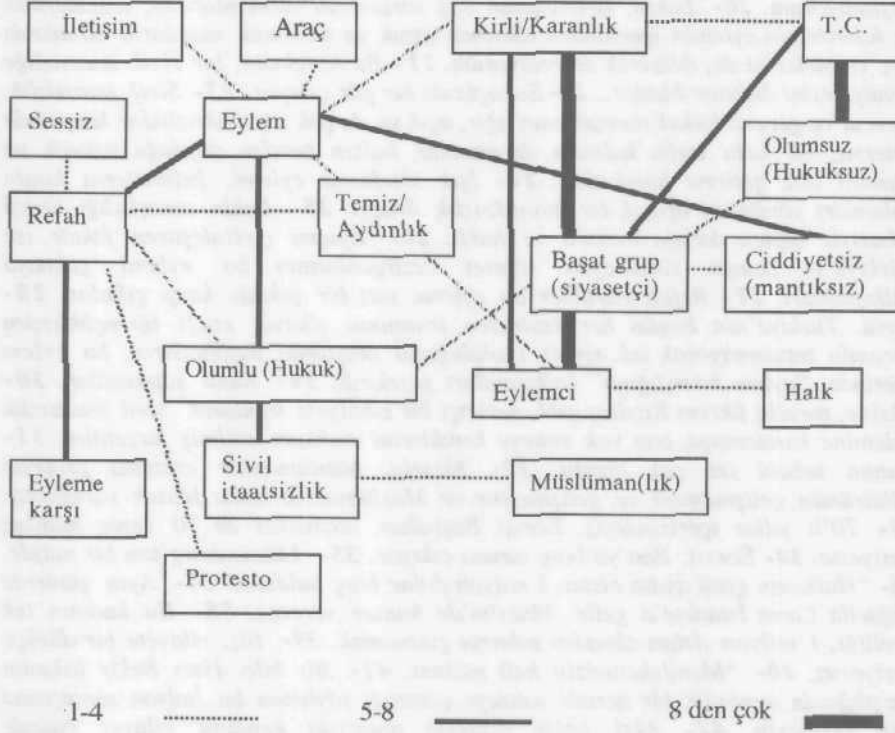
KARARTMA EYLEMİNE HEM KARŞIYIM HEM YANDAŞ

1- "Sürekli aydınlık için bir dakika karanlık" eyleminin mantığı sakat mı sakat. 2- Zira, eylemciler ebnalarla armutları toplamaya çalışıyorlar. 3- Aydınlıktan murad edilen şey "Hukukun üstünlüğü" gibisinden manevi bir değer. 4- Bir hak ve özgürlük. 5- Karanlık ise geröekten fiziki bir hal, durum, ışıksızlık... 6- Yakılmış mum alevlerine "püf" denilip söndürölüyor. 7- Tavan ampullerinin düğmeleri de bir açılıp bir kapatılıyor. 8- Ne var ki bu eylem, belki de mantığındaki çarpıklığı dolayısıyla kağıtlarda ve gönüllerde iz bırakıyor. 9- Mantıksız da olsa bu protesto hareketinin ahlaki temele dayalı talepler ihtiva etmesi, ediyor olması itibariyle sivil itaatsizlik hareketine dönüşüyor. 10- Bu anlamda hoş bir şey... 11- Ergin Cinmen, "Aydınlık İçin Yurttaş Girişimi Sözcüsü", bu hareketin halktan geldiğini söylüyor. 12- İnandırıcılığı bulunmayan bir söylem bu. 13- Zira, eylemi başlatanlar, ya da yurt çapında tutulması için eylemin gösteri safhasında ilk sırada yer alarak ahlaki temele dayalı taleplerini bir bir sıralayanlar, Türkiye'nin bu günlere gelişinin ve

getirilişinden birinci derecede sorumlulukları bulunan siyasetçiler 14- Belki de Refah camiasından bazı kişileri bu eyleme karşı olumsuz tavır almaya zorlayan da bu... 15- Mesela, RP Bursa İl Başkanı Faruk Çelik'in, söz konusu bu mantıksız eyleme karşı çıkarken kullandığı üslup, bu açıdan en tutarlı bir örnek. 16- "Türkiye'yi her yönden karanlığa sokanlar, hukuku, ekonomiyi, sosyal ve beşeri ilişkileri karartanlar, şimdi de kalkmışlar utanmadan aydınlık istemeye kalkışıyorlar..." 17- Işık söndürme eylemi halktan gelmedi. 18- Belki geldi de, siyasetçiler, evet sosyal çevreyi kirleten siyasetçiler, bu eylemi çalarak onu sahiplendiler ve eylemin gerçekte sahibi olduğu söylenen halkı da kuru bir gazel gibi peşlerine takip sürüklemeye kalkıştılar. 19- Ben, şahsen mantığını bulamadığım bu eylemi kabullenmeme ve içerisinde yer almamama rağmen, sürdürülmesine karşı çıkmıyor ve devamından da hoşlanıyorum. 20- Lakin, kirletmenin baş sorumlusu elemanlarının, sözcülerinin ve liderlerinin eylemin içerisinden ellerinde yanık ya da sönük mumlarla ekranlarda poz vermelerini de, övürerek seyrediyorum. 21- Bu hareketin, bir sivil itaatsizliğe dönüşmesini önüyor bunlar... 22- Sonuçta da hır gür çıkıyor. 23- Sivil itaatsizlik, mevcut ve geçerli hukuk mevzuatının ağır, açık ve de çok net haksızlıklar karşısında yetersiz, eli kolu bağlı kalması durumunda, halkın bundan duyduğu üzüntü ve elemi dile getirme hareketidir. 24- Işık söndürme eylemi, kelimelerin kitabi anlamları yönünden apaçık bir mantıksızlık örneği. 25- Lakin amaçladığı hedefi itibariyle dipten doruğa masum ve haklı. 26- Eylemi çirkinleştiren faktör ise Türkiye'yi batağa sürükleyen siyaset bezirganlarının bu eylemi çalmaya kalkışmaları. 27- Refah Partililer bu eyleme sert bir şekilde karşı çıktılar. 28- Oysa, Türkiye'nin bugün her kesimden insanının şikayet ettiği iğrençliklerden sorumlu tutulamayacak tek siyasi topluluğunu oluşturan Refahçıların, bu eylem üzerinde, "eylem hursuzluğuna" kalkışmaları gerekirdi. 29- Bunu yapmadılar. 30- Aksine, mesela Ekrem Kızıtaş gibi, devletçi bir zihniyete kapılarak sivil itaatsizlik eylemine karalamaya, onu yok etmeye kendilerini mahkum edilmiş farzettiler. 31- Bunun sebebi ise çok basitti. 32- Mesela, Müslümanlar arasında protesto kültürünün gelişmemesi ve gelişmesine de Müslümanlık adına köstek vurulması. 33- 70'li yıllar içerisindeyiz. Ecevit Başbakan, memleket de 70 cente muhtaç vaziyette. 34- Ecevit, Batı'ya borç turuna çıkıyor. 35- Lüksemburg'tan bir müjde. 36- "Halkımın gözü aydın olsun. 1 milyon dolar borç buldum." 37- Aynı günlerde Rafaella Carra İstanbul'a gelir, Maksim'de konser verecek. 38- Bu kadının tek özelliği, 1 milyon doları almadan sahneye çıkmamak. 39- Biz, vilayete bir dilekçe veriyoruz. 40- "Memleketimizin hali malum. 41- Bir kilo Hacı Bekir lokumu karşılığında sembolik bir ücretle sahneye çıkacağı söylenen bu İtalyan sanatçısına izin vermeyin. 42- Aksi halde protesto amacıyla kendimi vilayet önünde yakacağım." 43- Dostlarımız hemen yapıştırdılar. 44- Hazır ol, bu akşam polis gelip seni götürülebilir. 45- Bakırköy'e kapatırlar... 46- Ama on kişi, yüz kişi daha aynı protestoda bulunabilseydi, Rafaella Carra'yı yılbaşı gecesi ne Bakan İşgüzar, ne de Mataracı seyredebilirdiler... 47- Üç gün sonra ise kendimizi Sansaryan Han'da, Tantan'ın karşısında bulduk. 48- Anlat bakalım evlat, bu ne iş...!

Şekil 1'de Akit Gazetesi'nde yayımlanan **sürekli aydınlık için bir dakika karanlık** eylemiyle ilgili köşe yazılarında **başat grup teması** etrafında eklenen eşdizimsel bağlantıların arasında güçlü bir ilişki kurulduğu görülmektedir. **Başat grup-kirli/karanlık; eylemci-başat grup; eylemci-**

kirli/karanlık; T.Cumhuriyeti -hukuksuz anahtar kavramlarından oluşan bu güçlü eşdizimsel örüntünün yukarıda tam metni verilen "Karartma Eylemine Hem Karşıyım Hem Yandaş" başlıklı ve toplam 48 tümceden oluşan metin içinde 11, 12, 13, 15, 16, 17, 18, 20, 21 ve 26'ncı tümceleri birbirlerine bağlayarak sıkı sıkıya örülmüş bağdaşık bir metin oluşturduğu görülmektedir. Eşdizimsel ilişkiler açısından güçlü bağlarla birbirine bağlanan bir örüntü sergileyen bu metin **baskın metin** olarak anılacaktır.

Şekil 1. Akıt gazetesinin eşdizimsel örüntüsü

Yine şekil 1'de görüldüğü gibi bu gazetede yer alan köşe yazılarında ikinci bir eşdizimsel örüntünün, daha az güçlü olmakla birlikte, "eylem" teması etrafında eklemlendiği görülmektedir. **Refah-eylem; Refah-eyleme karşı; eylem-ciddiyetsiz; eylem-hukuk** anahtar kavramlarının oluşturduğu bu eşdizimsel örüntünün yer aldığı tümcelerin kendi aralarında "Karartma Eylemine Hem Karşıyım hem Yandaş" metni içinde bütünlüğü olan ikinci bir metnin düzenlenmesini

sağladığı saptanmıştır. Bu örüntüye dayanarak saptanan **asal** tümcelerden elde edilen kısaltılmış metin şöyledir:

KARARTMA EYLEMİNE HEM KARŞIYIM HEM YANDAŞ

1- "Sürekli aydınlık için bir dakika karanlık" eyleminin mantığı sakat mı sakat..
 3- Aydınlıktan murad edilen şey "Hukukun üstünlüğü" gibisinden manevi bir değer.
 4- Bir hak ve özgürlük. 8- Ne var ki bu eylem, belki de mantığındaki çarpıklığı dolayısıyla kafalarda ve gönüllerde iz bırakıyor. 9- Mantıksız da olsa bu protesto hareketinin ahlaki temele dayalı talepler ihtiva etmesi, ediyor olması itibarıyla sivil itaatsizlik hareketine dönüşüyor. 10- Bu anlamda hoş bir şey... 19- Ben, şahsen mantığını bulamadığım bu eylemi kabullenmeme ve içerisinde yer almamama rağmen, sürdürülmesine karşı çıkmıyor ve devamından da hoşlanıyorum. 23- Sivil itaatsizlik, mevcut ve geçerli hukuk mevzuatının ağır, açık ve de çok net haksızlıklar karşısında yetersiz, eli kolu bağlı kalması durumunda, halkın bundan duyduğu üzüntü ve elemi dile getirme hareketidir. 24- Işık söndürme eylemi, kelimelerin kitabı anlamları yönünden apaçık bir mantıksızlık örneği. 25- Lakin amaçladığı hedefi itibarıyla dipten doruğa masum ve haklı. 26- Eylemi çirkinleştiren faktör ise Türkiye'yi batağa sürükleyen siyaset bezirganlarının bu eylemi çalmaya kalkışmaları. 27- Refah Partililer bu eyleme sert bir şekilde karşı çıktılar. 28- Oysa, Türkiye'nin bugün her kesimden insanın şikayet ettiği iğrençliklerden sorumlu tutulamayacak tek siyasi topluluğunu oluşturan Refahçıların, bu eylem üzerinde, "eylem hürsüzlüğüne" kalkışmaları gerekirdi. 29- Bunu yapmadılar. 30- Aksine, mesela Ekrem Kızıtaş gibi, devletçi bir zihniyete kapılarak sivil itaatsizlik eylemine karalamaya, onu yok etmeye kendilerini mahkum edilmiş farzettiler.

Bu kısaltılmış metinde yer alan ilk 6 tümcenin metnin giriş bölümünde yer alması, bu tümcelerin metin konusunu belirleme işlevini üstlendiklerini göstermektedir. Yazar eylemin mantığını sakat bulmakla birlikte (neden bu mantığın sakat olduğu 26. tümceye kadar açıklanmamaktadır) bu eylemin aynı zamanda "sivil itaatsizlik" hareketi olması nedeniyle "hoş birşey" olduğunu ve bu yüzden de bu hareketi onayladığını söylemektedir. Ne yazık ki 10. tümcede kesintiye uğrayan bu konu ancak 19. tümceden başlayarak canlanmakta ve hiç kesintiye uğramadan 30. tümceye kadar sürmektedir. Hoey'a göre yineleme yoluyla başlanmış tümceler birbirlerinden uzak olsalar bile bir anlam bütünü oluşturabilmektedirler (1991:75). Ancak bu metinde sözünü ettiğimiz kesintinin 9 tümcelik bir uzaklık olduğunu unutmamak gerekir. Üstelik 10. tümce ile 19. tümce arasına **baskın metin** olarak adlandırdığımız, kendi içinde bütünlüğü olan ve daha önce çözümlediğimiz metin girmektedir. Okuyucudan eylemcinin **kirli** olduğunu ileri süren bu konuyu bir tarafa bırakarak (belki de silerek), yeniden, 10. tümcede kesintiye uğrayan "sivil itaatsizlik" konusuna 9 tümcelik bir mesafeyi aşarak bağlantı kurması istenmektedir. Refah partisinin **baskın metinde** sözü edilen kirlenmeden sorumlu olmamasına ve dolayısıyla eyleme sahip çıkması gereken parti olması gerekirken eyleme karşı tavır almasının **nedenlerinin** açıklan(ma)dığı 18 tümceden oluşan son bölümün ise yukarıda sözü edilen eşdizimsel örüntülerin hiçbirini ne orta ne de güçlü bir biçimde

yinelemediği için yanal tümcelerden oluşan ve dolayısıyla konu bütünlüğüne katkıda bulunmadığı gibi kendi içinde de dağınık bir görüntü sergileyen **artık (marginal)** bir bölüm niteliği taşıdığı söylenebilir.

Tartışma ve Sonuç

Sonuç olarak bu çalışma, eşdizimsel örüntülemenin metinsel düzenlemeyi, bağlam oluşturmayı ve metinsel tutarlılığı sağlamakta önemli bir rol oynadığı ve böylece söylem boyunca söylem konusunun canlı tutulmasına katkıda bulunan bir düzenek olduğu savını bir kez daha doğrulamaktadır. Ayrıca, bu çalışma, aynı zamanda eşdizimsel örüntülemenin bir metin içinde geliştirilen iki ayrı konunun sınırlarının çizilmesine yardımcı olarak **Bağdaşıklıktan** uzak görünen metinlerde bu duygunun kaynağını saptamakta da yardımcı olabileceğini ortaya koymaktadır. Yapılan çözümlenimin de sergilediği gibi “Karartma Eylemine Hem Karşıyım Hem Yandaş” köşe yazısı iki farklı ideolojiyi yansıtan iki farklı metni bünyesinde barındırmaktadır. Bu nedenle de okuyucusuna iki farklı özne konumu sunmaktadır. Ancak sunduğu bu iki özne konumundan biri diğerine göre daha güçlü eşdizimsel ilişkilerden oluştuğu için daha net olarak belirirken diğerı bulanık kalmaktan kurtulamamaktadır. Özne konumunun bulanık olduğunu ileri sürdüğümüz metnin ilk tümceleri aynı zamanda köşe yazısının da ilk tümcelerini oluşturmaktadır. Daha önce de değinildiği gibi yazarın **sürekli aydınlık için bir dakika karanlık** eylemini mantıksız bulduğunu söyleyerek giriş yapmakta ve bu savını 7 tümce boyunca sürdürdüğu halde **neden** mantıksız bulduğunu açıklamamaktadır. Üstelik 8. tümceden itibaren de eylemin “ahlaki temele dayalı talepler ihtiva etmesi itibariyle **sivil itaatsizlik** hareketine dönüşüyor” olmasını “hoş” karşıladığını dile getirmektedir. Ancak eyleme destek vermekte olduğunu **itiraf etmek** yazarı korkutmuş olmalı ki bu konu ciddi bir biçimde **baskın metin** adını verdiğimiz ikinci metin tarafından kesintiye uğratılmaktadır. **Sivil itaatsizlik konusu** yeniden 19. tümcede canlanmakta ve yazar yeniden bu eylemin devamından yana olduğunu söylemektedir. Okuyucu eylemin nasıl aynı anda hem “mantıksız” hem de “masum ve haklı” olabileceğinin yanıtını ancak 26. tümcede ilk kez açık bir biçimde alabilmektedir. Yazar eylemi çirkinleştiren “faktör”ün kirli siyasetçilerin bu eylemi desteklemeleri olduğunu söylemektedir (Barındırdığı eşdizimsel sözcükler bakımından bu tümcenin metin **Bağdaşıklığı**ni bozmadan her iki metinde de yer alabilmesi bu tümcenin iki metni birbirine bağlayan köprü görevini de üstlendiğini ortaya koymaktadır). Yazar Refah Partisinin bu eyleme sahip çıkması gerekirken neden **karşı** olduğunu ise 32. tümcede “Müslümanlıkta protesto kültürünün gelişmemesi”ne bağlayarak Müslümanlığa önemli bir eleştiri getirmektedir. Ancak bu konunun gelişmesi bundan sonra gelen ve metnin sonuna kadar süren tümcelerin hiçbir eşdizimsel örüntü etrafında gelişme göstermemesi nedeniyle “dağınık” ve “bulanık” kalmaktadır. Dolayısıyla yazar eylemi **niye** “mantıksız” bulduğunu açıklamayı **baskın metin** aracılığıyla, yani konuyu saptırarak, mümkün olduğu kadar ertelediği gibi Refah

Partisi'ni eyleme karşı olmak durumunda bırakan **nedenin** açıklamasını barındıran bölümü bulanıklaştırmakta ve Müslümanlığa getirdiği eleştiriyi de çelişkili bir biçimde etkisizleştirmektedir. **Etkisizleştirme** kuşkusuz metnin 18 tümceden oluşan bu bölümünün bilgi açısından hiçbir değer taşımayan **artık** tümcelerden oluşmasının bir sonucudur.

Köşe yazısının başlığından da açıkça anlaşıldığı gibi yazar, Billig ve arkadaşlarının (1988; aktaran Fairclough 1992). *ikilemler* (dilemmas) diye adlandırdıkları bir durumla karşı karşıyadır. Bu *ikilem* hiç kuşkusuz mutlak bir otorite olan Tanrı ile ona karşı "itaat" etmekle yükümlü kul arası hiçbir otoriteyi "mutlak" olarak görmemenin 'doğal' olduğu devlet ve birey arasındaki ilişki üzerine kurulan demokrasi ideolojisi arasındaki çatışmadan kaynaklanmaktadır. Yazar bir yandan Müslümanlık ideolojine bağlı olduğunu ortaya koyarken, diğer yandan, demokratik ideallere de yakınlık duyduğunu söylemektedir. Ancak Akit Gazetesinin okuyucu kitlesinin bu tutumu nasıl karşılayacağını bilemediği için olsa gerek, yazar, bu yakınlık duygusunu **neden sonuç** ilişkilerini metin düzeyinde farklı eşdizimsel örüntüleme düzenekleriyle bulanıklaştırma yoluna giderek gözlerden saklamaktadır. Bu tutum, Oktar'ın (1998) aynı veri tabanını çözümlendiği çalışmasında tümce düzeyinde de gözlemlenmektedir. Oktar'ın bulgularına göre, Zaman, Akit, Türkiye Gazeteleri'nde çıkan köşe yazılarının, **nedensellik** bağıntısını bulanıklaştıran *geçişsiz etken* ya da sürecin katılımcılarının kimliklerini gizleyen *edilgen* yapılar aracılığıyla kurguladıkları söylemleri oldukça kaypak bir tutum sergilemektedir.

Özetle, "Karartma Eylemine Hem Karşıyım Hem Yandaş" köşe yazısında saptanan **Bağdaşıklık** sorunlarının aynı zamanda iki farklı ideoloji tarafından çekiştirilen özne/yazarın ikilemini yansıttığı görülmektedir. Yapılan çözümleme, metin **Bağdaşıklığının** ideolojiyle ilişkili olduğunu ve bu ilişkinin eşdizimsel örüntüleme yardımıyla kurulduğunu ortaya koymakla birlikte bu konuda daha ayrıntılı araştırmaların yapılması gerekmektedir.

Kaynakça

- Bamberg, Betty. (1983). What makes a text coherent? *College Composition and Communication*. 34;4,417-429.
- Bilgin, Nuri. (1995). *Sosyal Psikolojide yöntem ve Pratik Çalışmalar*. İstanbul: Sistem Yayıncılık.
- De Beaugrande, Robert A. & Dressler, Wolfgang U. (1981). *Introduction to Text Linguistics*. London: Longman.
- Fairclough, Norman. (1992). *Discourse and Social Change*. Cambridge: Polity Press.
- Halliday, M.A.K. & Hasan, Ruqaiya. (1976). *Cohesion in English*. London: Longman.
- Hoey, Michael. (1991). *Patterns of Lexis in Text*. Oxford: Oxford university Press.

- Oktar, Lütfiye. (1998). Gazete söyleminde ideolojik yapılar. Sözlü Bildiri. XII. Dilbilim Kurultayı 14-16 Mayıs 1998, Mersin Üniversitesi.
- Stotsky, Sandra. (1993). Types of lexical cohesion in expository writing. *College Composition and Communication*. 34:4,430-4.
- Tierney, Robert J. & Mosenthal, James H. (1983). Cohesion and textual coherence. *Research in the Teaching of English*. 17:3, 215-229.
- Ventola, Eija. (1987). *The Structure of Social Interaction: A Systemic Approach to the Semiotics of Service Encounters*. London: Frances Pinter.
- Yağcıoğlu, Semiramis. (1997). Çevreyle ilgili gazete haberlerinde eşdizimsel bağlaşıklık ve metin bağdaşıklığı. D. Zeyrek ve ř. Ruhi (haz.) içinde *XI. Dilbilim Kurultayı Bildirileri*. Ankara: ODTÜ Yabancı Diller Eğitimi Böl. Yayını, 181-188.